

80-річчя академіка НАН України К.М. СИТНИКА

З червня виповнилося вісімдесят років видатному вченому-фітобіологу, організатору науки, політику академіку НАН України Костянтину Меркурійовичу Ситнику.

Костянтин Меркурійович народився в 1926 р. у м. Луганську. Після закінчення у 1949 р. Луганського педагогічного інституту ім. Т.Г. Шевченка розпочав свою трудову діяльність на посаді асистента цього інституту, а з 1950 р. і донині працює в Національній академії наук України, в якій подолав шлях від аспіранта Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного до його директора, від кандидата наук до академіка. Перші свої кроки в ботаніці — старій і надзвичайно красивій науці — він зробив за допомогою тодішнього завідувача кафедри ботаніки Луганського педагогічного інституту Ф.К. Терещенка і професора С.І. Лебедева, аспірантом якого він став у Києві.

Під безпосереднім керівництвом та особистій участі К.М. Ситника у 70-ті роки минулого століття були започатковані дослідження з біо- та хемосистематики рослин, закладено основи для подальшого розвитку генетичної та клітинної інженерії рослин в Україні. Фізіолог за фахом, він став гідним послідовником ідей академіка М.Г. Холодного, зробивши вагомий внесок у розробку його вчення про фітогормони. Запропонувавши системний рівень пізнання внутрішньої організації ростових процесів рослин, Костянтин Меркурійович разом з колегами роз-

почав дослідження фітогормональної регуляції процесів життєдіяльності кореня, листка та стебла із застосуванням найсучасніших методів електронної мікроскопії та цитохімії.

Учений стояв біля витоків народження в Україні принципово нової галузі біології — інженерної ботаніки. Відкриття двобатьківського успадкування плазмогенів стало одним з найвидатніших досягнень вітчизняної науки, що відкрило перспективи створення генетично нових організмів. Висновки про особливу поведінку ядер і ДНК-умісних органел при соматичній гібридизації, отримані в роботах К.М. Ситника, Р.Г. Бутенко та Ю.Ю. Глеби, нині вважаються основними положеннями трансмісійної генетики. За успішну розробку фундаментальних основ клітинної генетичної інженерії рослин групу фахівців на чолі з Костянтином Меркурійовичем у 1984 р. відзначили Державною премією СРСР у галузі науки і техніки.

Наукова діяльність К.М. Ситника вже багато років пов'язана з питаннями космічної біології. Завдяки йому, в Академії наук України було організовано комплексні дослідження впливу факторів космічного польоту на ріст, розвиток та життєдіяльність прокаріотичних та еукаріотичних організмів. За цикл робіт із дослідження закономірностей росту і розвитку мікроорганізмів в умовах космічного польоту очолюваний ним високпрофесійний колектив удостоєно Держав-

ної премії УРСР в галузі науки і техніки (1979). Костянтин Меркурійович є автором програми українсько-американського експерименту, пов'язаного з польотом у космос українського космонавта Л.К. Каденюка на кораблі «Колумбія».

Науковця завжди хвилювали питання загальної ботаніки. Продовжуючи традиції своїх славних попередників — Д.К. Зерова, А.М. Окснера, М.І. Котова, М.В. Клокова, він разом із колегами вперше організував проведення комплексного дослідження роду *Achillea*, яке дало можливість глибше розкрити закономірності видової диференціації, показати складність філогенетичних зв'язків між таксонами на різних рівнях організації. Результати цих досліджень покладені в основу нового підходу до вивчення явищ природної диференціації фітобіоти, внутрішньої популяційної структури і найбільш раціонального відображення складної природної картини політипної диференціації у таксономічних одиницях фітосистематики.

Питання екології, охорони природи, формування екологічної культури завжди займали чільне місце в науковій діяльності Костянтина Меркурійовича. Під його безпосереднім керівництвом було підготовлено колективну монографію «Охрана важнейших объектов Украины, Белоруссии и Молдавии». Він увів у науковий обіг поняття «інвайронменталізм» і започаткував новий напрям вивчення навколишнього середовища — інвайронментологію. Завдяки турботам К.М. Ситника було створено два біосферних заповідники. Всій науковій і природоохоронній громадськості відомі його монографії, підручники та довідник з екології, охорони довкілля, біосферології та ноосферології. Протягом багатьох років академік очолював Національний комітет України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Чимало зусиль доклав ювіляр до створення Червоної книги України як редактор її першого видання (1980), а також публікацій наукової спадщини академіка В.І. Вер-

надського — творця вчення про біосферу. В травні 2006 р. побачила світ підготовлена академіком К.М. Ситником у співавторстві монографія «В.І. Вернадський і Національна академія наук».

Упродовж багатьох років Костянтин Меркурійович вдало поєднував наукову роботу з науково-організаційною, обіймаючи посади керівника науково-організаційного відділу Президії АН УРСР (1962–1966), головного вченого секретаря Президії (1966–1970), академіка-секретаря Відділення загальної біології (1972–1974), віце-президента, а пізніше першого віце-президента Академії наук України (1974–1988). Спільно з президентом академії наук Б.Є. Патеном він активно розбудовував вітчизняну науку, сприяв відкриттю багатьох наукових центрів академії у Львові, Донецьку, Харкові, Одесі, Дніпропетровську, турбувався про соціальну захищеність та добробут наукових працівників.

К.М. Ситник — автор понад 1000 наукових, науково-популярних, публіцистичних робіт, опублікованих у численних вітчизняних та закордонних виданнях. Він підготував 20 докторів та 30 кандидатів наук, які працюють не тільки в Україні, а й у багатьох країнах світу. Серед його учнів — академік і три члени-кореспонденти НАН України.

Сьогодні Костянтин Меркурійович — почесний директор Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, голова Комісії з вивчення спадщини академіка В.І. Вернадського, Президент Українського ботанічного товариства, член редколегії журналів «Український ботанічний журнал», «Екологія и ноосферологія», «Вісник Харківського національного аграрного університету» (Серія: біологія), «Физиология растений» (Росія), «Ботанический журнал» (Росія), Голова спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальностями «ботаніка» і «мікологія».

К.М. Ситник — видатний політичний діяч, був членом ЦК Компартії України (1982–1990), обирався депутатом Верховної Ради УРСР X та XI скликань, був Головою Верховної Ради УРСР X скликання, народним депутатом Верховної Ради України III (1998–2002) та IV (2002–2006) скликань, очолював підкомітет Комітету Верховної Ради з питань науки та освіти. Про величезну парламентську роботу говорить його вагомий законотворчий доробок, до якого входять важливі закони та документи в галузі науки та освіти: закони «Про наукову та науково-технічну діяльність» та «Про вищу освіту», авторська розробка та перша редакція проекту Закону України «Про атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації», експертний висновок щодо Закону України «Про правовий статус майна і господарчу діяльність НАН України», підготовка доповнень та зауважень стосовно експертизи положень про громадський контроль і громадських інспекторів з питань екології та багато інших нормативних документів, які стосуються охорони та збереження навколишнього середовища, функціонування Національної академії

наук України, розбудови вищої і середньої школи.

Активною є і політична позиція К.М. Ситника. Разом із парламентаріями-однодумцями та політиками національно-демократичного спрямування він брав активну участь у створенні Української народної партії «Собор» (нині Українська республіканська партія «Собор»). Залишаючись активним членом цієї партії, сьогодні Костянтин Меркурійович входить до складу її Центрального Проводу та очолює Раду Старійшин.

За величезну наукову, політичну та громадську діяльність учений відзначений багатьма високими урядовими нагородами. Він є кавалером орденів Трудового Червоного Прапора, Жовтневої Революції, Леніна, Ярослава Мудрого V ступеня, лауреатом Державних премій СРСР та УРСР у галузі науки і техніки та премії ім. М.Г. Холодного. За значний внесок у розбудову української держави нагороджений Почесною Грамотою Верховної Ради України.

Наукова громадськість, колеги та учні сердечно вітають Костянтина Меркурійовича з ювілеєм, бажають міцного здоров'я, творчого натхнення, невичерпної працездатності та оптимізму.

60-річчя академіка НАН України В.Г. КОШЕЧКА

22 червня виповнилося шістьдесят років відомому вченому в галузі фізичної хімії академіку НАН України Вячеславу Григоровичу Кошечку.

В.Г. Кошечко народився у Житомирі. У 1969 р. закінчив Ужгородський державний університет за спеціальністю «хімія». Уся його подальша трудова та наукова діяльність пов'язана з Інститутом фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України, в якому Вячес-

лав Григорович працює від 1971 р. Тут він починав аспірантом, тут став заступником директора інституту з наукової роботи.

Дослідження В.Г. Кошечка є значним внеском у розвиток широкого кола проблем сучасної фізичної хімії: теорії хімічної будови, кінетики та реакційної здатності; елементарних актів і механізмів хімічних реакцій; фізико-хімічних принципів управління хімічними процесами та різних методів їх активації;